

ISSN 2524-2369 (Print)
ISSN 2524-2377 (Online)

ЛІТАРАТУРАЗНАЎСТВА LITERARY SCIENCE

УДК 821.161.3«18»
<https://doi.org/10.29235/2524-2369-2025-70-4-315-324>

Паступіў у рэдакцыю 22.02.2024
Received 22.02.2024

П. Р. Кошман

Мазырскі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя І. П. Шамякіна, Мазыр, Беларусь

БЕЛАРУСКІ НАРАТЫЎ У АЛЬМАНАХУ «RUBON»: АСАБЛІВАСЦІ СТАНАЎЛЕННЯ

Анотацыя. Альманах «Rubon», один из первых коллективных литературных проектов в истории Беларуси, издавался в 40-е гг. XIX ст. благодаря усилиям творческой элиты тогдашней Витебской губернии. Принадлежность к времени и месту, в которых зарождается нарратив белорусской самобытности, обуславливает необходимость изучения роли альманаха в освещении и концептуализации белорусской темы. Рассматриваются обстоятельства создания альманаха, отмечается, что инициатива издания обусловлена общими биографическими данными его авторов: их проживанием по соседству и вместе с тем принадлежностью к разным историко-культурным регионам – к северо-восточной части Беларуси и Инфлянтам. Программные тексты «Rubona» характеризуются как попытка объединить творческие силы провинции путем конструирования образа «Надвинского края», выделения в нём природной доминанты – реки Двины, популяризации местного наследия, в том числе страниц полоцкой истории. Однако внешняя рецепция «Rubona» обнаруживает тенденцию отождествлять издание прежде всего с его этнокультурными компонентами и одновременно свидетельствует о популярности образа Беларуси. Показано влияние альманаха на актуализацию вопроса о самобытности культуры белорусского народа, выявлен вклад авторов «Rubona» в накопление и расширение знаний о Беларуси, формирование ее ценностного восприятия.

Ключевые слова: белорусский нарратив, образ Беларуси, альманах «Rubon», Двина, белорусская литература XIX века, К. Буйницкий, И. Храповицкий

Для цитирования: Кошман, П. Р. Беларускі наратыў у альманаху «Rubon»: асаблівасці станаўлення / П. Р. Кошман // Весті Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. Серыя гуманітарных навук. – 2025. – Т. 70, № 4. – С. 315–324 <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2025-70-4-315-324>

Pavel R. Koshman

Mozyr State Pedagogical University named after I. P. Shamyakin, Mozyr, Belarus

THE BELARUSIAN NARRATIVE IN THE ALMANAC “RUBON”: FEATURES OF FORMATION

Abstract. The almanac “Rubon”, one of the first collective literary projects in Belarusian history, was published in the 40s of the XIX century, thanks to the efforts of the creative elite of the Vitebsk province of that time. Belonging to the time and place in which the narrative of the Belarusian landmark originates makes it necessary to study the role of the almanac in the promotion and conceptualization of the Belarusian theme. The article examines the circumstances of the creation of the almanac, notes the conditionality of the publication initiative by the biographical origins of its authors: their living in the neighborhood and at the same time belonging to different historical and cultural regions – the Northeastern part of Belarus and Inflanty. The program texts of Rubon are characterized as an attempt to unite the creative forces of the province through the construction of the image of the “Naddvinsky region”, highlighting the natural dominant in it – the Dvina River and popularization of local heritage, including the pages of Polotsk history. However, the external reception of “Rubon” reveals the tendency to identify the publication primarily with its ethnocultural components and at the same time testifies to the popularity of the image of Belarus. The article reveals the influence of the almanac on the actualization of the issue of the peculiarities of the culture of the Belarusian people, indicates the contribution of the authors of Rubon to the accumulation and expansion of knowledge about Belarus, the formation of its value perception.

Keywords: Belarusian narrative, image of Belarus, almanac “Rubon”, Dvina, Belarusian literature of the XIX century, K. Buinitsky, I. Khrapovitsky

For citation: Koshman P. R. The belarusian narrative in the almanac “Rubon”: features of formation. *Vestsi Natsyyanal'nai akademii navuk Belarusi. Seryia humanitarnykh navuk = Proceedings of the National Academy of Sciences of Belarus. Humanitarian Series*, 2025, vol. 70, no. 4, pp. 315–324 (in Belarusian). <https://doi.org/10.29235/2524-2369-2025-70-4-315-324>

Уводзіны. Станаўленне нацыянальнай літаратуры неразрыўна звязана з усведамленнем Беларусі, з прызнаннем яе тэрыторыі, гісторыі, культуры асновай творчага пазнання свету. Першыя паслядоўныя крокі ў гэтым кірунку былі зроблены ў 40-я гг. XIX ст. пісьменнікамі, якія дэкларавалі сваю прыналежнасць да беларускага краю ці рэпрэзентавалі праз беларускую тэматыку частку свайго жыццёвага досведу. Гісторыкі адзначаюць: “Погляды і творы гэтага кола не заўсёды мелі выразны акрэслены нацыянальны змест, аднак у будучым яны стварылі адну з асноў нацыянальнай мастацкай культуры, якая служыла доказам патэнцыяльных магчымасцей развіцця беларускай мовы і саміх беларусаў” [1, с. 106].

З’яўленне вобраза Беларусі ў творах мясцовых аўтараў фактычна прадстаўляе пачатак таго аповеду пра сябе, які з часам прадвызначыў самастойнасць айчыннага мастацтва слова. Важнасць гэтага моманту для далейшага напаўнення літаратуры самабытным зместам абумоўлівае неабходнасць вывучэння тых фактаў, якія знаходзіліся ля вытокаў канструявання наратыву беларускай адметнасці. З гэтай прычыны лічым важным звярнуць увагу на альманах “Rubon”. Выданне пад такой назвай выходзіла з 1842 па 1849 г. і для свайго часу было адметнае тым, што ўсе яго дзесяць нумароў мэтанакіравана прадстаўлялі Віцебскую губерню, тэматыкай твораў ці біяграфіяй аўтараў былі звязаны з яе прасторай. На той час дадзеная адміністрацыйна-тэрытарыяльная адзінка адносілася да ліку беларускіх губерняў і фактычна з’яўлялася эпіцэнтрам зараджэння ідэі беларускасці. Прыналежнасць да гэтага ўнікальнага гісторыка-культурнага рэгіёна, дастаткова працяглая гісторыя існавання і засведчаны грамадскі рэзананс даюць падставы лічыць “Rubon” важнай крыніцай для разумення тых працэсаў, якія фарміравалі калектыўнае бачанне Беларусі, вызначалі яе месца ў тагачаснай карціне свету.

Між тым альманах “Rubon” не адносіцца на сённяшні дзень да тых праяў літаратурнага жыцця XIX ст., якія знаходзяцца ў цэнтры ўвагі айчыннай навукі. У акадэмічнай гісторыі беларускай літаратуры “Rubon” вылучаецца сярод тагачасных выданняў толькі лаканічнай характарыстыкай: “Адыграў пэўную ролю ў вывучэнні гісторыі, фальклору і этнаграфіі Паўночна-Усходняй Беларусі” [2, с. 114]. У сваю чаргу замежныя даследчыкі фіксуюць прысутнасць беларускага зместу ў выданні, але падаюць яго з пункту гледжання сваіх літаратурных традыцый: указваюць на прысутнасць беларускай тэмы на старонках польскамоўнага альманаха [3], разглядаюць “Rubon” у якасці прыкладу існавання беларуска-інфлянцкай школы польскай літаратуры [4] або беларускага ўплыву на польска-інфлянцкую літаратуру [5]. Сярод дадзеных меркаванняў аднак адсутнічае ацэнка “Rubon” як факта гістарычнага развіцця менавіта беларускай літаратуры, разумення выдання як новага для творчай дзейнасці мясцовых аўтараў фармату, у якім адбіліся якасныя змены ва ўспрыманні імі свайго краю і наогул у іх самаідэнтыфікацыі. Мэта дадзенага артыкула – вызначэнне асаблівасцей рэпрэзентацыі беларускай адметнасці ў публікацыях “Rubon” і іх літаратуразнаўчай рэцэпцыі як працэсу, які выяўляе першапачатковы этап станаўлення светапогляднай асновы беларускай літаратуры. Даследаванне грунтуецца на прымяненні культурна-гістарычнага і параўнальнага тыпалагічнага метадаў.

Асноўная частка. Узнікненне альманаха “Rubon” бачыцца заканамерным выяўленнем таго культурнага ўздыху, які абазначыўся на Віцебшчыне, фактычна на гістарычных землях Полацкага княства, у канцы 30 – пачатку 40-х гг. XIX ст. Выданне знаходзіцца ў адным шэрагу з іншымі артэфактамі, якія выяўляюць наяўнасць у мясцовым грамадстве патрэбы ў прызнанні значнасці свайго краю, жадання праз прыналежнасць да яго прадэманстраваць уласную самадастатковасць. Менавіта ў цеснай прывязцы да паўночна-ўсходняй часткі нашай краіны назва *Беларусь* уваходзіла ва ўжытак тагачаснай літаратуры, замацоўваючы ў ёй беларускі фармат выяўлення патрэбы мясцовага грамадства ў ідэнтычнасці. Вобраз краю, адзначаны запамінальным, гістарычна значным імем, настройваў на ўспрыманне адметнасці, спрыяў разгортванню ў літаратуры сістэмы тэкстаў, якія пашыралі ўяўленне пра беларускасць, надавалі ёй пазнавальныя каштоўнасці характарыстыкі. Для айчыннай гісторыі гэта важна тым, што аповеды тутэйшых аўтараў пра сваю радзіму закладвалі асновы наратыву беларускай ідэнтычнасці, замацоўвалі назву Беларусь і вытворныя ад яе словы-ідэнтыфікатары ў публічнай прасторы. Абазначаная праз іх беларускасць, як відаць, служыла для саміх пісьменнікаў важнай часткай іх самаўсведамлення, указвала на той жыццёвы досвед, які мог патлумачыць сэнс твора, а таму

нярэдка займала месца на вокладцы. Паказальна ў гэтым плане назва “Вершаваныя творы трох братоў, Валяр’яна, Клеменса, Юльяна Грымалоўскіх, беларусаў”, якая аб’ядноўвала тры тамы паэтычнага зборніка, выдадзенага ў 1837 г. урадженцамі Дрысенскага павета. Таксама выразную рэпрэзентатывую функцыю мелі назвы этапных для гісторыі беларускай літаратуры твораў: аповесці Я. Баршчэўскага “Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях” і адмыслова напісанага да яе нарыса Р. Падбярэскага “Беларусь і Ян Баршчэўскі”, якія з’явіліся ў 1844 г.

Адзначаныя творы прадстаўляюць не проста літаратурны кантэкст, у якім адбываўся выхад “Rubonu”, а непасрэдна тое асяроддзе, якое вызначала і ўплывала на змест выдання. Браты Грымалоўскія былі ініцыятарамі альманаха і яго першымі аўтарамі, на старонках альманаха выйшла частка аповесці Я. Баршчэўскага “Драўляны Дзядок”, а Р. Падбярэскі ў згаданым артыкуле выступіў папулярызатарам выдання і ставіў у заслугу рэдактару К. Буйніцкаму, што “яго галоўнай думкай было заваяваць для свайго краю тое добрае імя, якім ён дагэтуль, у літаратурных адносінах не ганарыўся ў параўнанні з іншымі нашымі правінцыямі” [6, с. 60]. Аднак калі гаварыць пра канкрэтнае імя краю, пра тую назву, у адносінах да якой дзейнічаюць механізмы атаясамлівання, то ў адрозненне ад пералічаных выданняў беларускасць на тытульным лісце альманаха не была абазначана і наогул ніяк афіцыйна, ад імя выдаўцоў, не прамаўлялася.

Відавочна, што беларускасць не столькі ігнаравалася выданнем, колькі не ўкладвалася ў яго першапачатковую задуму, арыентаваную на рэпрэзентацыю цэласнага вобраза Віцебскай правінцыі. Як вынікае з вядомых фактаў і публікацыйнай актыўнасці ў першых нумарах альманаха, ядро выдавецкай ініцыятывы складала група шляхціцаў, якія жылі недалёка адзін ад аднаго, але ў адчувальна адрозных у этнакультурным плане ўмовах, там, дзе тэрыторыя з беларускім насельніцтвам суседнічала з так званымі Інфлянтамі – Дынабургскім, Рэжыцкім і Люцынскім паветамі, заселенымі латышамі. Блізкае пражыванне стварала будучым аўтарам “Rubonu” неабходныя ўмовы для таго, каб наладжваць сувязі, знаходзіць аднадумцаў, абмяркоўваць планы. Арганізацыйны працэс у сваю чаргу ўплываў на ўспрыманне акаляючай лакальнай прасторы, вылучаў на першы план у яе вобліку тое, што было агульным для ўсіх творцаў, і да часу дазваляў не ўлічваць, па які бок этнакультурнай мяжы знаходзіўся іх родны дом. Сумесная праца над падрыхтоўкай рэгіянальнага выдання садзейнічала таму, каб біяграфічная тэрыторыя аўтарскага калектыву “Rubonu”, якая ўключала вёскі і мястэчкі Дрысенскага (браты Грымалоўскія, І. Храпавіцкі), Дынабургскага (К. Буйніцкі, А. Плятэр) і Рэжыцкага паветаў (М. Борх), асэнсоўвалася як адзіны вобраз. Цэласнасць вобраза рэгіёна адпавядала ідэі кансалідацыі мясцовых творчых сіл дзеля служэння краю, якую дэманстравалі сваёй дзейнасцю самі ініцыятары “Rubonu” і да якой заклікалі ў праграмных тэкстах. У атмасферы яднання, якая вызначала момант рэалізацыі праекта выдання, этнакультурная разнастайнасць тутэйшых мясцін не бачылася значнай тэмай, а магчымае абазначэнне беларускага кірунку выдання, як, дарэчы, і інфлянцкага, парушала б парытэт паміж суседзямі.

Ініцыятары “Rubonu” пазіцыянавалі альманах як асветніцкі праект рэгіянальнага прызначэння. Дбаючы пра духоўнае развіццё свайго краю, выданне зыходзіла з неабходнасці падтрымкі мясцовых творчых сіл, прызнавала публікацыю іх твораў прыярытэтным кірункам сваёй дзейнасці. “Гэтае выданне ў сваёй задуме ёсць збор працы невялікай колькасці людзей амаль з адной толькі правінцыі, так бы мовіць, вянок самародных кветак, сарваных на берагах Дзвіны”, – такая характарыстыка выданню давалася ў прадмове да яго першага тома [7, с. VI]. Аўтар гэтых слоў, выдавец і рэдактар альманаха К. Буйніцкі, тут жа акрэсліваў і мэтавую аўдыторыю “Rubonu”: жыхароў наддзвінскага краю, для якіх лічыў важным даць “карысныя забаўкі” і сярод якіх спадзяваўся адкрыць маладыя таленты.

Прыкладам для стварэння “Rubonu” паслужыў папулярны часопіс “Athenaeum”, які годам раней пачаў выдавацца ў Вільні. У згаданай прадмове К. Буйніцкі адзначаў ролю віленскага выдання ў абуджэнні творчых сіл і сціпла прызнаваўся, што “Rubon” мае меншыя магчымасці, паколькі прадстаўляе меншы геаграфічны абшар. Але факт выдання рэгіянальнага альманаха і яго самапрэзентацыі ў тагачасным літаратурным кантэксце сведчыць, што арганізатары праекта не сумняваліся ў культурнай вартасці сваёй малой радзімы і яе талентах. Іх выдавецкая ініцыятыва выразна абазначала прысутнасць у тагачаснай культурнай прасторы моцнай мясцовай традыцыі, здольнай да самаарганізацыі.

Альманаху і той аўдыторыі, на якую ён быў разлічаны, патрэбны былі вобразы, якія надавалі сэнс іх супольнай працы, былі аднолькава важнымі для ўсіх жыхароў рэгіёна. У прадмове прыналежнасць да агульнай прасторы абазначалася на двух узроўнях. К. Буйніцкі, гаворачы пра развіццё літаратуры “ў нашым краі”, меў на ўвазе, як відаць з прыведзенага аўтарам у якасці прыкладу віленскага часопіса “Athenaeum”, абшары былога Вялікага Княства Літоўскага. У сваю чаргу “Rubon” прадстаўляў найперш сваю правінцыю. Выдавец альманаха выступаў ад імя “наддзвінскай краіны”, а мясцовых літаратараў называў “наддзвінцамі”. Гэтая прастора ў цэлым адпавядала тагачаснай Віцебскай губерні, у склад якой уваходзілі паветы са славянскім і балцкім насельніцтвам. Наяўнасць такой адміністрацыйнай адзінкі ў многім вызначала кірункі кансалідацыі рэгіянальнай творчай эліты і, урэшце, уплывала на тое, якой ёй бачылася родная мясцовасць. Аднак на старонках “Rubonu” згадкі менавіта пра губерню фактычна адсутнічалі. Адзінае выключэнне – артыкул “Rzut oka na rolnictwo i przemysł w Gubernii Witebskiej” – бадай што пацвярджае правіла, бо асвятляў рэдкую для выдання тэму, звязаную са статыстычнымі данымі. Відавочна, што сэнс паняцця “губерня” быў занадта афіцыйным, каб адпавядаць той непасрэднасці, з якой аўтары “Rubonu” дэкларавалі свой клопат пра родны край, а таму не падыходзіў стылістычна канцэпцыі альманаха.

Пазнавальнасць альманаха выбудоўвалася з дапамогай вобраза галоўнай ракі Віцебскага краю – Дзвіны. На аснове гэтай самай пазнавальнай адзнакі мясцовага ландшафту, плынь якой спрадвечу звязвала беларускія і інфлянцкія землі, грунтаваўся згаданы ў прадмове вобраз “наддзвінскай краіны”. Адсылка да Дзвіны дакладна акрэслівала абшар таго краю, які тутэйшыя пісьменнікі прызнавалі сваім, канструявала яго цэласны геаграфічны вобраз і, пры неабходнасці, перамяшчалася ў сферу гісторыі. Так, аўтар нарыса пра знакамітую манахіню-княгіню Ефрасінню, паэтычна расказваючы, як квітнела “ў малым полацкім кутку, новая ружа Сарону – наддзвінская ружа, Прадслава, дачка Георгія Усяславіча” [8, с. 8], па сутнасці, выкарыстоўваў азначэнне “наддзвінскі”, каб пашырыць славу гераніі з гістарычнага полацкага ў актуальны рэгіянальны кантэкст. Сітуацыя, калі яркія старонкі полацкай гісторыі праз прывязку да галоўнай ракі краю нязмушана звязваліся ў адзіны сюжэт з інфлянцкім мінулым, сустракаецца і ў іншых публікацыях “Rubonu”. У нарысе “Аб старажытных камянях з надпісамі” А. Плятэр настойваў на версіі, што раскіданыя па рэчышчы Дзвіны камяні са старажытнымі надпісамі абазначаюць шлях, якім набожны князь Барыс дастаўляў з Інфлянтаў матэрыялы для будаўніцтва храмаў у Полацку. У сваю чаргу ў фантазіі “Герцыкі” М. Борха рака паэтычна “шаптала” імя Гарыслава-Рагнеды, полацкай княгіні, якая, як вынікала з аўтарскіх каментарыяў, апошнія гады свайго жыцця пражыла ў горадзе, “адмыслова для таго збудаванага на Дзвіне” [9, с. 73], там, дзе “палац і мястэчка Краслаў графа Плятэра ў Дынабургскім павеце” [9, с. 74].

Этымалогія назвы “Rubon” таксама падводзілася пад рэгіянальную спецыфіку выдання. Змешчаны ў першым нумары альманаха артыкул “Пра паходжанне слова Рубо (або Рубон), нападзеным старажытнымі Дзвіне” А. Плятэра тлумачыў, што ў даўнія часы славяне з дапамогай гэтага імя абазначылі мяжу свайго рассялення. Такое азначэнне першапачатковага сэнсу Рубона ўказвае на разуменне памежжа як адну з важных характарыстык, вылучаных ініцыятарамі альманаха ў абліччы свайго рэгіёна. У такім кантэксце альманах “Rubon” набываў значэнне своеасаблівага памежнага знака, які абазначаў прастору актыўных камунікацый, культурнага ўзаемадзеяння.

Старажытная назва ракі задавала кірунак на вымярэнне мінулага краю. Імя “Rubon”, вынесенае на вокладку выдання, уводзіла наддзвінскі край у сусветны гістарычны кантэкст, які валодаў універсальнай значнасцю як для беларускай, так і інфлянцкай частак рэгіёна. Артыкулы альманаха, паказваючы прысутнасць Дзвіны-Рубона ў працах антычных гісторыкаў, скандынаўскіх сагах, нападунялі воблік тутэйшага краю рысамі прэстыжнасці. Адкрыццё легендарнага мінулага, бясспрэчна, прыцягвала цікавасць мясцовай чытацкай аўдыторыі, стварала падставы для лектыўнага гонару.

Эмацыянальна засвоены, прыняты, дзякуючы багатаму і даўняму мінуламу, вобраз роднай ракі ствараў аснову таго неабыхавага стаўлення, на якое разлічвалі ініцыятары альманаха, звяртаючы ўвагу ўжо на надзённыя праблемы свайго рэгіёна. Іх у грамадскую павестку ўводзіў

верш І. Храпавіцкага “Дзвіна”. Гэты праграмны тэкст, адкрываючы аўтарскую частку першага нумара, праводзіў прамую сувязь паміж важным статусам “старога Рубона”, яго значнасцю ў лёсе краю, і выданнем, якое, прымаючы легендарнае для роднай зямлі імя, усклала на сябе і місію па служэнню ёй. Прыроднае прызначэнне ракі – жывіць вільгаццю глебу, дбаць пра яе ўрадлівасць – паэт пашыраў на сферу грамадства. У вершы рака Рубон паўставала жывой істотай, якая клапаціцца пра тутэйшы люд, перажывае за яго лёс. Паэтычныя радкі, у якіх яна адкрывае свае багацці для творчых сіл, запрашае: “Піце натхненне і моц з маіх нетраў узнятых” [10, с. 275], выразна прасочваюць пераемнасць вобраза Рубона як вызначальнага элемента мясцовага ландшафту, з альманахам, клопатам якога стала духоўнае развіццё рэгіёна.

Верш І. Храпавіцкага выяўляе ўласцівасць літаратурнага твора пераўтвараць атрыбуты акаляючага асяроддзя ў канцэпты калектыўнай карціны свету. Паэтычнае ўвасабленне Дзвіны ў вобразе *genius loci* – духа- апекуна месца – нясе адзнакі міфалагізацыі вобраза радзімы, стварэння яе сімвалічнай геаграфіі. Рацэ адводзіцца важная роля ў дэманстрацыі шырокага бачання сваёй зямлі. Звыклы, вядомы мясцовым чытачам з паўсядзённага жыцця вобраз надзяляецца сілай паэтычнага слова знакаваасцю, якая ў сваю чаргу напаўняе сэнсам вобраз усяго наддзвінскага краю. У той момант, калі Рубон заклікае ўдыхнуць у наваколле жыццё, агучваецца супольная мэта тутэйшага грамадства, ідэя, якая вызначае яго адзінства і адметнасць.

Праграмныя задачы выдання, знаходзячы выяўленне ў вершы “Дзвіна”, прадвызначылі вобразнае афармленне дадзенага твора. Рака падаецца канстантай гістарычнага быцця краю і яго своеасаблівым летапісам:

Przed laty krwawe łuny barwiły me tonie,
Pożar zamków inłantskich i sioł ruskich dzieci,
A teraz cichy xiężyc spokojnie w nich świeci,
I zadumane gwiazdy kapią się w mem łonie [11, с. 2].

Радкі, дзе згадваюцца інфлянцкія замкі і рускія сёлы, удакладняюць абсягі той прасторы, якую прадстаўляў верш І. Храпавіцкага. Як і ў прадмове да альманаха, беларускія і інфлянцкія землі разглядаюцца тут разам, маюць парытэт у канструюванні цэласнага вобраза наддзвінскага краю, выяўляючы важную для канцэпцыі Рубона ідэю агульнасці гістарычнага лёсу правінцыі. Аднак па-за кантэкстам той творчай суполкі, якая рэалізоўвала праект рэгіянальнага выдання, неабходнасць у дэманстрацыі лакальнага славянска-балцкага ўзаемадзеяння не заўсёды заставалася відавочнай.

Рэцэнцыя верша І. Храпавіцкага выяўляе прыклады яго ўключэння ў літаратурныя наратывы суседніх народаў і выкарыстання для прэзентацыі толькі аднаго з двух першапачаткова згаданых этнічных кампанентаў. Так, у гісторыка-геаграфічныя абсягі свету беларусаў прастора “старога Рубона” ўвайшла дзякуючы перакладам. У. Дубоўка, зыходзячы з абставін ужо свайго часу, пры стварэнні беларускамоўнай версіі верша “Дзвіна” палічыў патрэбным адысці ад арыгінала і адмовіцца ад указанай у ім дакладнай лакацыі. Польскамоўны вобразны шэраг “zamków inłantskich i sioł ruskich” беларускі паэт-перакладчык перадаў без указання тэрытарыяльнай прыналежнасці:

Войны былі тут, крывёй берагі аплівалі,
Замкі і вёскі знікалі ў пажарах і дыме... [10, с. 275].

Сітуацыя з прызнаннем геаграфічных каардынат у вершы “Дзвіна” неабавязковымі паўтараецца і ў перакладзе, зробленым В. Шніпам:

Мінулыя гады барвянілі мне тоні
Пажарам замкаў, сёл – і дым разносіў вецер... [12, с. 165].

Дапушчаныя ў абодвух перакладах пропускі выглядаюць сродкам адаптацыі арыгінальнага тэксту для беларускага ўспрымання. Без тапанімічнага ўдакладнення і ў беларускамоўным фармаце ўсе іншыя элементы зместу верша І. Храпавіцкага – Дзвіна, пануры пейзаж, бедны селянін, вайна і няўдзячны лёс – адпавядаюць таму кананічнаму вобразу Беларусі, які склаўся ў айчынным мастацтве слова.

Адзначым, што прачытанне верша “Дзвіна” і адпаведна разуменне канцэпцыі “Rubonu” з улікам нацыянальных наратываў уласціва не толькі беларускаму дыскурсу, але і іншым літаратурам, якія звязваюць сваю спадчыну з наддзвінскай правінцыяй. Напрыклад, польскі літаратуразнавец К. Заяс (Krzysztof Zajas) атаясамлівае рэгіяналізм “Rubonu” толькі з Інфлянтамі і, адпаведна, вылучае ў яго ініцыятыве дзве праграмныя задачы: “абароны інфлянцкай польскасці і захавання асобнасці Польскіх Інфлянтаў” [13, с. 225]. Свае развагі даследчык пацвярджае вершам І. Храпавіцкага, у прыватнасці, у якасці доказу гістарычнай ідэнтыфікацыі альманаха прыводзіць вобраз “zamków inflantskich” [13, с. 226], але пры гэтым цалкам ігнаруе яго суседства ў паэтычным радку з вобразам “sioł ruskich”.

Выбарачны падыход пры спасціжэнні культурнай асновы “Rubonu” праявіўся яшчэ ў XIX ст. Паказальна, што першыя водзвывы на альманах аднолькава станоўча ацэньвалі дэбютны нумар рэгіянальнага выдання, але па-рознаму вызначалі яго лакалізацыю. Карэспандэнт “Biblioteki Warszawskiej”, звяртаючыся да зместу верша І. Храпавіцкага, расказваў пра раку, якая “акрапляе інфлянцкія лугі, жадаючы натхніць тутэйшую моладзь энтузіязмам да паэзіі і навукі” [14, с. 627]. У сваю чаргу вядомы пісьменнік Ю. Крашэўскі ў “Tygodniku Petersburskim” вітаў выхад зборніка, разлічанага на “маладых пісьменнікаў з беларускіх правінцый” [15, с. 4], і заахвочваў К. Буйніцкага да таго, каб ён, працягваючы пачатую справу, “адкрыў нам тую terra incognita, органам якой лічыцца “Rubon”, і якую мы ведаем так мала, што можам сказаць, што амаль не ведаем” [15, с. 5]. Абодва водзвывы не акцэнтавалі ўвагі на такой важнай для ініцыятараў выдання характарыстыцы іх рэгіёна, як суседства беларускіх і інфлянцкіх зямель. Публікацыя з “Biblioteki Warszawskiej”, падпісаная крыптанімам М. В., звужала прастору альманаха толькі да Інфлянтаў, адлюстроўваючы, магчыма, сімпатыі аўтара да гэтага краю. У сваю чаргу Ю. Крашэўскі прымяняў найменне Белая Русь шырока, называючы яе даўнімі жыхарамі герояў твора К. Буйніцкага “Запіскі ксяндза Іярдана, езуіта”, якія, насамрэч, па паходжанню былі латышамі.

Канцэпцыя “Rubonu” вылучыла вобраз наддзвінскай правінцыі, унікальнасць якой трымалася на спалучэнні Інфлянтаў і Беларусі. Аднак старонняя ацэнка прыналежнасці альманаха нярэдка зыходзіла не столькі з дакладнага вызначэння той прасторы, якой апекаваліся стваральнікі выдання, колькі з выбару аднаго з найбольш блізкіх да яе фарматаў апісання. У святле гэтага своеасаблівага спаборніцтва выразным паказчыкам запатрабаванасці беларускага наратыву бачыцца прасочванне на працягу XIX ст. практыкі беларускай ідэнтыфікацыі альманаха. Ю. Крашэўскі не быў самотным у атаясамліванні “Rubonu” з Беларуссю. Альманах віталі ў статусе “чыста беларускага калектыўнага часопіса” [16, с. 11], адносілі яго выдаўца К. Буйніцкага да ліку прадстаўнікоў польска-беларускай літаратуры [17, с. 93], адзначалі, што ён “дастаткова дакладна малюе жыццё беларускага народа” [18, с. 864].

Гэтыя ацэнкі “Rubonu” адлюстроўваюць своеасаблівую геаграфічную экспансію Беларусі, тую асаблівасць тагачаснага ўжывання яе назвы, калі яна пры неабходнасці магла пашырацца ў цэлым на ўсю тэрыторыю, акрэсленую межамі Віцебскай і Магілёўскай губерняў. У такім успрыманні Беларусь азначала тэрытарыяльную адзінку, якая ўключае ў тым ліку і Інфлянты, і, як вынік, была больш вядомай. Юзаф Плятар, адзін з інфлянцкіх аўтараў альманаха, у артыкуле “Погляд на Інфлянты” пачынаў знаёмства са сваім краем менавіта з канстатацыі яго сувязі з Беларуссю. У яго творы згадка пра Беларусь выконвала функцыю своеасаблівага ўступу да прадмета размовы, удакладняла месцазнаходжанне Інфлянтаў, якія акцэнтавана называліся “малой правінцыяй” і “невялікай краінай, для многіх невядамай” [19, с. 49]. Дадзеныя вызначэнні фактычна выяўлялі іерархічную сувязь паміж рэгіёнамі. Сам аўтар у пэўнай ступені абгрунтоўваў правамоцнасць такога стану рэчаў, праводзячы аналогію з суседняй правінцыяй: “Чым ёсць Жмудзь для Літвы, тым жа ёсць Інфлянты для Беларусі, нават таксама з трох паведаў складзены” [19, с. 49–50].

Пашыранае выкарыстанне адлюстроўвае той момант, калі азначэнне “беларуская” не заўсёды абазначала этнакультурную адметнасць. Так, прыведзеныя вышэй вызначэнні К. Буйніцкага беларускім пісьменнікам могуць быць слушнымі толькі з пункту гледжання яго пражывання на тэрыторыі беларускіх правінцый. Іншыя ацэнкі даюць падставы сумнявацца ў тым, што творчасць і дзейнасць рэдактара альманаха прадстаўляюць беларускую культуру, адлюстроўваюць

яе традыцыі. Даследчыкамі найперш прызнаецца ўклад выдаўца “Rubonu” ў літаратурнае адкрыццё тэмы Інфлянты: “Найважнейшай пісьменніцкай задачай для Буйніцкага быў пастулат рэгіяналізму – ніхто да яго, што ён, бясспрэчна, усведамляў, ніколі не казаў пра Інфлянты мовай белетрыста, мала хто з пісьменнікаў цягнуўся да мінулага гэтага краю, каб ажывіць і адрадзіць даўні дух польскай шляхты” [4, с. 571–572]. Гэтае выказванне пацвярджаецца зместам альманаха, дзе аўтарства большасці старонак, прысвечаных Інфлянтам, належыць менавіта выдаўцу. Так, значнае месца ў кожным нумары было адведзена на аповесць “Запіскі ксяндза Іярдана, езуіта”, публікацыя якога, як відаць, вызначала асабістую прычыну зацікаўленасці К. Буйніцкага ў існаванні альманаха.

У сваю чаргу тэматыка твораў тых аўтараў “Rubonu”, якія паходзілі з Беларусі, далёка не заўсёды мела прывязку да радзімы. Польская даследчыца Д. Самборска-Кукуч (Dorota Samborska-Kukuć) прыводзіць звесткі, паводле якіх у “Rubonie” латвійскую частку правінцыі прадстаўлялі 7 аўтараў, а беларускія абшары – 12 [4, с. 577–578]. Нашы падлікі даюць яшчэ большую колькасць: усяго на старонках альманаха зафіксаваны 18 прозвішчаў аўтараў, якія паходзілі з беларускіх мясцін (Баршчэўскі Ян, Буйніцкі Нестар, Выжыцкі Юзаф Геральд, Гаждзіцкі Вінцэнт, Газдава-Рэут Вінцэнт, Гласко Людвік, Грот-Спасоўскі Аляксандр, Грымалоўскі Валерыян, Грымалоўскі Клеменс, Грымалоўскі Юліян, Кіркор Адам, Лада-Заблоцкі Тадэвуш, Марцінкевіч Геранім, Мучлер Юліюш, Ходзька Ян, Храпавіцкі Ігнат, Ціханавецкі Ігнат, Чачот Ян).

Аднак колькасная перавага твораў з беларускага боку не сказалася на колькасным нападзенні альманаха беларускай тэмай. Акцэнтаваная ўвага да яе праяўляецца ў параўнальна невялікай колькасці публікацый “Rubonu”, сярод якіх балады А. Грозы, Т. Лады-Заблоцкага, нізка беларускіх народных песень і артыкул І. Храпавіцкага “Погляд на паэзію беларускага людзю”. Адзначанае разыходжанне паміж беларускім прадстаўніцтвам у аўтарах і тэкстах можа быць растлумачана рэдактарскай палітыкай альманаха. Прынамсі, адборам матэрыялаў для выдання займаўся К. Буйніцкі, які клапаціўся найперш пра родныя Інфлянты. Больш таго, выдавец альманаха адзначыўся на яго старонках крытычнымі выказваннямі ў адносінах да праяў беларускасці. Так, у негатыўнай танальнасці вытрымана ацэнка, дадзеная К. Буйніцкім характару беларуса. Вылучаючы сярод насельніцтва сваёй малой радзімы прадстаўнікоў беларускага этнасу, ён тлумачыў іх адметнасць “мешанінай” рыс латышоў і расіян. Пры гэтым пісьменнік выказваў шкадаванне, што беларус ад сваіх абодвух суседзяў “больш нацягаў злых, чым добрых схільнасцей” [20, с. 249]. Даследчыкі звяртаюць таксама ўвагу на тыя факты, што выдавец альманаха не спяшаўся публікаваць працу па беларускаму фальклору І. Храпавіцкага і скептычна ацэньваў вартасці беларускай мовы. Каментуючы публікацыю беларускіх народных песень, К. Буйніцкі выказваў сумненні ў іх прыдатнасці да музыкальнага выканання ў панскіх пакоях, бо “ў мелодыі беларускага дыялекту ёсць элементы, што няміла краюць вуха” [21, с. 163].

У змесце альманаха знайшоў адбітак і іншы пункт гледжання. Паказальна, на наш погляд, што статус беларускай мовы ў адным і тым жа нумары і ў адносінах да адных і тых жа беларускіх народных песень вызначаўся па-рознаму. Калі К. Буйніцкі называў яе “дыялектам”, то І. Храпавіцкі, тлумачачы слова “lulinka”, адзначаў, што гэта “kołyska w języku białoruskim” [21, с. 160]. Своеасабліваю завочную палеміку з рэдактарам альманаха нагадвае таксама каментарый І. Храпавіцкага да артыкула “Погляд на паэзію беларускага людзю”, дзе ён папярэджвае чытача, што без ведання асаблівасцей беларускага вымаўлення “нельга зразумець гармонію верша ў песнях нашага людзю” [22, с. 78].

Тое, што беларуская тэма, не маючы падтрымкі рэдактара, усё ж трапіла на старонкі альманаха, указвае на зацікаўленасць у ёй з боку мясцовага грамадства. Выдавец “Rubonu” ў сваёй дзейнасці не мог ігнараваць таго, што значная колькасць аўтараў і падпісчыкаў альманаха пражывала на беларускай зямлі і, відавочна, мела сімпатыі да гэтага краю і яго людзей. Калі свой галоўны твор “Запіскі ксяндза Іярдана, езуіта” К. Буйніцкі аздобіў прысвячэннем: “Маім землякам, жыхарам даўняга Інфлянцкага княства” [23, с. 143], то ў матэрыяльным забеспячэнні выхадца альманаха разлічваў ужо на больш шырокую аўдыторыю, прызнаючы, што гэтая справа залежыць “найбольш ад беларускага абывацеля” [24, с. X]. Абазначаная тэрытарыяльная прыналежнасць указвае на асноўную катэгорыю чытачоў “Rubonu”, сведчыць пра далучанасць жыха-

роў беларускага краю да мясцовага культурнага жыцця. Многія з іх успрымалі Беларусь у прамым сэнсе сваёй роднай правінцыяй і цанілі яе літаратурны вобраз за магчымасць убачыць у ім уласнае жыццёвае асяроддзе.

Заканамерная ўвага да прасторы свайго жыцця фарміравала ў мясцовай адукаванай публікі патрэбу ў абгрунтаванні беларускай рэгіянальнай адметнасці, у пацвярджэнні правамоцнасці вылучэння вобраза Беларусі ў тагачаснай карціне свету. Асноўнай крыніцай звестак, неабходных для канструявання беларускага наратыву, у “Rubonie” выступала традыцыйная этнічная культура. Упершыню на старонках альманаха Беларусь з’явілася таксама ў фальклорным антуражы. Дэбютны нумар альманаха змяшчаў паэму А. Грозы “Марына”, якая ўяўляла сабой кампіляцыю казачных сюжэтаў і народных звычаяў і мэтанакіравана інфармавала чытача пра сваё беларускае паходжанне. Падзагалолак “*Powiastrka białoruska*”, вылучаныя курсівам беларускія словы ў тэкście, іх тлумачэнні – усе гэтыя элементы служылі своеасаблівым індикатарам прыналежнасці твора да свету Беларусі, выглядалі ключом да яе спасціжэння. У 2-м нумары альманаха азначэнне “беларускі” выкарыстоўвалася як удакладненне да народнай прыказкі “Багаты дзівіцца, чым бядак жывіцца”, а ў 3-м – да тэкстаў народных песень і іх перакладаў на польскую мову.

Характэрна, што гэтыя і наступныя публікацыі на беларускую тэму, звязаныя фальклорным зместам, суправаджаліся ўнутранымі спасылкамі. Іх аўтары і каментатары раз-пораз згадвалі беларускія матэрыялы з папярэдніх нумароў альманаха, што з’яўлялася, як відаць, часткай палітыкі папулярызацыі выдання, але разам з тым надавала рэпрэзентацыі Беларусі цэласнасць, сістэмнасць, стварала вакол яе вобраза важны даследчыцкі кантэкст. Так, публікацыя народных песень у 3-м томе “*Rubonu*” стала падставай для таго, каб згадаць “Песні сялянскія з-над Нёмана і Дзвіны” Я. Чачота і паэму “Марына” А. Грозы, паказаць прыхільныя водгукі на твор апошняга М. Грабоўскага і Ю. Крашэўскага, прадэманстраваць пераклады з беларускай мовы К. Буйніцкага, І. Храпавіцкага і Г. Марцінкевіча.

Публікацыі “*Rubonu*”, прысвечаныя народнай творчасці, фактычна працавалі на назапашванне ведаў пра Беларусь. Аўтары альманаха А. Гроза, І. Храпавіцкі, Т. Лада-Заблоцкі пашыралі свой прыватны досвед знаёмства з абрадамі і паэзіяй тутэйшага насельніцтва да агульнабеларускага ўзроўню, без сумненняў адносілі лакальныя факты мясцовай культуры да ўсёй Беларусі. Навуковае і творчае спасціжэнне фальклору яны разглядалі як працу на карысць беларускага краю, бачылі ў вуснай творчасці беларусаў вартасці, якія не ўступалі культурным традыцыям суседніх народаў. Так, Т. Лада-Заблоцкі пераконваў сваіх землякоў звярнуць увагу на беларускія народныя песні, запэўніваў, што “калі будуць сабраныя гэтыя матэрыялы, дык беларуская паэзія будзе мець сваю ўласціваю адзнаку і здольная будзе абудзіць такую ж самую цікавасць і прывабнасць, як польская ці літоўская” [25, с. 150].

Рэгіянальная канцэпцыя альманаха садзейнічала актывізацыі творчага ўспрымання беларускай рэчаіснасці, прадстаўляла прыклады паспяховага паэтычнага засваення сюжэтаў мясцовых паданняў у баладах “Марына” і “Глухое возера” А. Грозы і “Зачараваная дзяўчына” Т. Лады-Заблоцкага. Важным індикатарам развіцця беларускай літаратуры было тое, што на старонках “*Rubonu*”, акрамя пошуку і паэтызацыі існых гістарычных, прыродных і культурных адзнак Беларусі, адбіўся і заклік да запаўнення існуючых лакун у вобразе краю. Так, аўтара нарыса “Гара Варган”, які падпісаўся псеўданімам *Jan ze Sw... herbu Kościcsza*, не спыніла адсутнасць мясцовага падання пра каларытны курган, заўважанага ім у ваколіцах Докшыц. Выказаўшы некаторае шкадаванне з гэтай прычыны, ён палічыў, што нельга такую адметную мясціну пакідаць без твора, і прапанаваў свой сюжэт пра замак, які стаяў у даўнія часы на месцы гары, і пра прыгажуню-дачку князя Варгана, якая сумавала тут пад вартай карліка з мячом. Сваё тлумачэнне аўтар ставіў у прыклад: “Няхай тое паслужыць за нейкі замысел для нашых паэтаў, асабліва якія пішуць на берагах Рубона і ў яго ваколіцах: няхай зробіць ласку паспрабаваць сілу свайго ўзросту і здольнасці, і створаць для нас, у нядаўна ўзнікшым *Рубоне*, родную, мясцовую паэзію” [16, с. 6].

Стварэнне арыгінальных мастацкіх твораў на аснове мясцовага матэрыялу беларускія аўтары “*Rubonu*” разумелі як законнамерны і неабходны крок у развіцці і літаратуры, і наогул беларускай правінцыі. Сваімі публікацыямі ў альманаху яны клапаціліся пра росквіт свайго краю, запрашалі сваіх землякоў-чытачоў браць прыклад з поспеху суседзяў. Такі кантэкст сведчыць пра

вылучэнне Беларусі як асобнага гісторыка-культурнага рэгіёна, пра ўсведамленне значнасці мясцовай гістарычнай і культурнай спадчыны. Яе спасціжэнне на старонках альманаха садзейнічала далейшай канцэптуалізацыі вобраза Беларусі, давала падставы для абмеркавання пытання аб каштоўнасці краю і яго народа для ўсёй славянскай культуры.

Высновы. Змест альманаха “Rubon” і асаблівасці яго літаратуразнаўчай рэцэпцыі раскрываюць гісторыка-культуралагічныя ўмовы станаўлення і развіцця вобраза Беларусі. Факт узнікнення гэтага выдання ў 40-я гг. XIX ст. указвае на сфарміраванасць на гэты час запыту ў грамадстве на спасціжэнне адметнасці свайго краю, і ў першую чаргу яго гісторыка-культурнага складніка. Нягледзячы на дэкларацыю ў праграмных тэкстах выдання вобраза адзінага наддзвінскага краю, які адпавядаў межам тагачаснай Віцебскай губерні, міжэтнічны культурны фармат фактычна садзейнічаў актуалізацыі беларускай тэматыкі. У публікацыях альманаха і рэакцыі на іх адбіўся працэс станаўлення беларускага наратыву, такія этапныя яго крокі, як вылучэнне і пазыцыяванне гістарычных і прыродных адзнак мясцовасці, прызнанне аўтэнтчнасці і багацця народнай культуры, абагульненне характарыстык Беларусі як вобраза асобнага рэгіёна. Засяроджваючы ўвагу на развіцці культуры ў сваім краі, у тым ліку літаратуры, аўтары “Rubonu” замацоўвалі ўяўленне аб каштоўнасці і самадастатковасці Беларусі, узнімалі пытанне аб яе ролі ў славянскім свеце.

Благодарности. Стаття подготовлена при финансовой поддержке Министерства образования Республики Беларусь (договор № 1410/2021 от 22.03.2021 г.) в рамках НИР “Национальный нарратив в белорусской литературе XIX–XX веков: специфика конструирования и художественной репрезентации” (ГПНИ “Общество и гуманитарная безопасность белорусского государства», 2021–2025 гг.).

Acknowledgements. The article was prepared with the financial support of the Ministry of Education of the Republic of Belarus under the agreement No. 1410/2021 dated 03.22.2021 within the framework of the research “National narrative in Belarusian literature of the XIX–XX centuries: the specifics of construction and artistic representation” (The state program of scientific research “Society and humanitarian security of the Belarusian state”, 2021–2025).

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Каханоўскі, А. Г. Беларусь у складзе Расійскай імперыі / А. Г. Каханоўскі // Гісторыя беларускай дзяржаўнасці: вучэб. дапам. / пад агул. рэд. І. А. Марзалюка. – Мінск, 2022. – С. 101–121.
2. Мархель, У. І. Прадвесце адраджэння / У. І. Мархель // Гісторыя беларускай літаратуры XI–XIX стагоддзяў: у 2 т. / НАН Беларусі, Ін-т літ. імя Я. Купалы. – 2-е выд. – Мінск, 2010. – Т. 2: Новая літаратура: другая палова XVIII–XIX стагоддзя / навук. рэд.: У. І. Мархель, В. А. Чамярыцкі. – С. 68–134.
3. Rudziewicz, I. Tematyka białoruska na łamach pisma “Rubon” / I. Rudziewicz // Przegląd Wschodni. – 1997. – Т. 4, з. 3 (15). – S. 617–624.
4. Samborska-Kukuć, D. Literatura polska na Dźwina w 1. poł. XIX wieku – zarys syntetyczny / D. Samborska-Kukuć // Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej / pod red. W. Walczaka, K. Łopateckiego. – Białystok, 2013. – Т. 6. – S. 559–597.
5. Rączka-Jeziorska, T. Białoruskie dopływy polsko-inflanckiego “Rubonu” / T. Rączka-Jeziorska // Беларуская-польскія моўныя, літаратурныя, гістарычныя і культурныя сувязі: да 220-годдзя з дня нараджэння Адама Міцкевіча: зб. арт. па матэрыялах Міжнар. навук. канф. / Бел. дзярж. ун-т; рэдкал.: І. Э. Багдановіч (гал. рэд.) [і інш.]; пад рэд. І. Э. Багдановіч, М. І. Свістунай. – Мінск, 2018. – С. 424–430.
6. Падбярэскі, Р. Беларусь і Ян Баршчэўскі / Р. Падбярэскі // Пачынальнікі: з гісторыка-літаратурных матэрыялаў XIX стагоддзя / НАН Беларусі, Ін-т літ. імя Я. Купалы; уклад. Г. В. Кісялёў; рэд.: В. В. Барысенка, А. І. Мальдзіс. – 2-е выд. – Мінск, 2003. – С. 53–78.
7. Bujnicki, K. Od Wydawcy / K. Bujnicki // Rubon. – 1842. – Т. 1. – S. V–VII.
8. M. B. Wyjatek z dzieła pod tytułem: Dzieje w legendzie / M. B. // Rubon. – 1842. – Т. 2. – S. 7–37.
9. Borch, M. O Gercike / M. Borch // Rubon. – 1842. – Т. 1. – S. 61–76.
10. Храпавіцкі, І. Дзвіна / І. Храпавіцкі; пер. У. Дубоўкі // Літаратура Беларусі першай паловы XIX стагоддзя / уклад., аўт. прадм., біягр. даведка і камент. К. А. Цвірка. – Мінск, 2000. – С. 274–275.
11. Chrapowicki, I. Dźwina / I. Chrapowicki // Rubon. – 1842. – Т. 1. – S. 1–2.
12. Храпавіцкі, І. Дзвіна / І. Храпавіцкі; пер. В. Шніпа // Бацькаўшчына: зб. гіст. літ. / уклад., аўт. прадм. і паслял. С. С. Панізнік. – Мінск, 1997. – С. 165–166.
13. Zajas, K. Wielokulturowe Inflanty Polskie. Cześć II: Literatura polsko-inflancka / K. Zajas // Scripta Neophilologica Posnaniensia. – 2016. – Т. 16. – S. 219–243. <https://doi.org/10.7169/snp.2016.16.16>
14. M. B. Rubon, pismo poświęcone pożytecznej rozrywce / M. B. // Biblioteka Warszawska. – 1842. – Т. IV. – S. 626–630.
15. Kraszewski, J. List do Wydawcy / J. Kraszewski // Tygodnik Petersburski. – 1842. – № 85. – S. 4–5.
16. Jan ze Sw. Gora Warhan / Jan ze Sw // Rubon. – 1843. – Т. 3. – S. 3–11.

17. Пыпин, А. Н. История русской этнографии. Т. 4. Белоруссия и Сибирь / А. Н. Пыпин. – Минск: Беларус. Энцикл., 2005. – 256 с.
18. Буйницкий // Энциклопедический словарь: [в 86 т.] / изд.: Ф. А. Брокгауз, И. А. Ефрон; под ред. И. Е. Андреевского. – СПб., 1891. – Т. 4а. – С. 864.
19. Plater, J. Rzut oka na Inflanty / J. Plater // Rubon. – 1843. – Т. 4. – С. 49–65.
20. Bujnicki, K. Rzut oka na wioski i pola w Inflanciech / K. Bujnicki // Rubon. – 1843. – Т. 3. – С. 247–259.
21. Piosnki gminne białoruskie // Rubon. – 1843. – Т. 3. – С. 144–163.
22. Chrapowicki, I. Rzut oka na poezję ludu Białoruskiego / I. Chrapowicki // Rubon. – 1845. – Т. 5. – С. 35–82.
23. Bujnicki, K. Pamiętniki X. Jordana Soc. Jesu / K. Bujnicki // Rubon. – 1842. – Т. 3. – С. 14–234.
24. Bujnicki, K. Od Wydawcy / K. Bujnicki // Rubon. – 1846. – Т. 7. – С. V–X.
25. Lada-Zablocki, T. Zakłeta Dziewica (Ballada). Z podania gminnego / T. Lada-Zablocki // Rubon. – 1847. – Т. 7. – С. 143–151.

References

1. Kakhanouski A. H. Belarus is part of the Russian Empire. *History of Belarusian statehood*. Minsk, 2022, pp. 101–121 (in Belarusian).
2. Markhel' U. I. The harbinger of revival. *History of Belarusian literature of the 11th – 19th centuries. Vol. 2. New literature: second half of the 18th–19th century*. 2nd ed. Minsk, 2015, pp. 68–134 (in Belarusian).
3. Rudziewicz I. Tematyka białoruska na łamach pisma “Rubon”. *Przegląd Wschodni*, 1997, vol. 4, no. 3 (15), pp. 617–624 (in Polish).
4. Samborska-Kukuć D. Literatura polska na Dźwiną w 1. poł. XIX wieku – zarys syntetyczny. *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem dawnej Rzeczypospolitej. Vol. 6*. Białystok, 2013, pp. 559–597 (in Polish).
5. Rączka-Jeziorska T. Białoruskie dopływy polsko-inflanckiego “Rubonu”. *Belaruska-pol'skiya mounyya, litaraturnyya, gistorychnyya i kul'turnyya suvyazi: da 220-goddzia z dnya narodzhennya Adama Mitskevicha: zbornik artykulau pa materyyalakh Mizhnarodnai navukovai kanferentsyi* [Belarusian-Polish linguistic, literary, historical and cultural ties: to the 220th anniversary of the birth of Adam Mickiewicz: a collection of articles on the materials of the international scientific conference]. Minsk, 2018, pp. 424–430 (in Polish).
6. Padbjarjeski R. Belarus' i Jan Barshchjeuski. *Founders: from historical and literary materials of the 19th century*. 2nd ed. Minsk, 2003, pp. 53–78 (in Belarusian).
7. Bujnicki K. *Rubon*, 1842, vol. 1, pp. V–VII (in Polish).
8. M. B. Wyjętek z dzieła pod tytułem: Dzieje w legendzie. *Rubon*, 1842, vol. 2, pp. 7–37 (in Polish).
9. Borch M. O Gercike. *Rubon*, 1842, vol. 1, pp. 61–76 (in Polish).
10. Khrapavitski I. Dzvina. *Literature of the Belarus in first half of the 19th century*. Minsk, 2000, pp. 274–275 (in Belarusian).
11. Chrapowicki I. Dźwina. *Rubon*, 1842, vol. 1, pp. 1–2 (in Polish).
12. Khrapavitski I. Dzvina. *Bats'kaushchyna: zbornik gistorychnai litaratury* [Fatherland: a collection of historical literature]. Minsk, 1997, pp. 165–166 (in Belarusian).
13. Zajas K. Wielokulturowe Inflanty Polskie. Cześć II: Literatura polsko-inflancka. *Scripta Neophilologica Posnaniensia*, 2016, vol. 16, pp. 219–243 (in Polish). <https://doi.org/10.7169/snp.2016.16.16>
14. M. B. Rubon, pismo poświęcone pożytecznej rozrywce. *Biblioteka Warszawcka*, 1842, vol. IV, pp. 626–630 (in Polish).
15. Kraszewski J. List do Wydawcy. *Tygodnik Petersburski*, 1842, vol. 85, pp. 4–5 (in Polish).
16. Jan ze Sw. Gora Warhan. *Rubon*, 1843, vol. 3, pp. 3–11 (in Polish).
17. Pypin A. N. *History of Russian Ethnography. Vol. 4. Belarus and Siberia*. Minsk, Belaruskaya Entsylapedyya Publ., 2005. 256 p. (in Russian).
18. Buynytskyi. *Brockhaus and Efron Encyclopedic Dictionary: in 86 volumes. Vol. 4a*. St. Petersburg, 1891, p. 864 (in Russian).
19. Plater J. Rzut oka na Inflanty. *Rubon*, 1843, vol. 4, pp. 49–65 (in Polish).
20. Bujnicki K. Rzut oka na wioski i pola w Inflanciech. *Rubon*, 1843, vol. 4, pp. 247–259 (in Polish).
21. Piosnki gminne białoruskie. *Rubon*, 1843, vol. 3, pp. 144–163 (in Polish).
22. Chrapowicki I. Rzut oka na poezję ludu Białoruskiego. *Rubon*, 1845, vol. 5, pp. 35–82 (in Polish).
23. Bujnicki K. Pamiętniki X. Jordana Soc. Jesu. *Rubon*, 1842, vol. 3, pp. 14–234 (in Polish).
24. Bujnicki K. Od Wydawcy. *Rubon*, 1846, vol. 7, pp. V–X (in Polish).
25. Lada-Zablocki T. Zakłeta Dziewica (Ballada). Z podania gminnego. *Rubon*, 1847, vol. 7, pp. 143–151 (in Polish).

Информация об авторе

Кошман Павел Григорьевич – кандидат филологических наук, доцент. Мозырский государственный педагогический университет имени И. П. Шамякина (ул. Студенческая, 28, 247760, Мозырь, Республика Беларусь). E-mail: pauloko7h@gmail.com

Information about the author

Pavel G. Koshman – Ph. D. (Philol.), Associate Professor. Mozyr State Pedagogical University named after I. P. Shamyakin (28 Studentskaya Str., Mozyr 247760, Belarus). E-mail: pauloko7h@gmail.com